

Beyazıt camisinin avlusu eskiden ağaçlarla süslü idi ve bir yanda güvercinler mırıltıları ile kubbelerde aksi sedalar doğururken diğer tarafta kâtipler kanuş kalemlerinin cızırtıları ile yavaş yavaş yazı yazarlardı. Bu resim, cami avlusunun o zamanki şeklini gösteren eski ve tarihi kıymetli bir vesikadır. Bugün mermer döşeli olan avluda o zaman birçok ağaçların bulunduğu görülüyor.

BEYAZIT MEYDANI

DEĞİŞEN ve güzelleşen meydanlarımızdan biri olan Beyazıt meydanı onu tanımış olduğumuz şeklienden evvel nasıldı? Tarihlerimiz bu kabil malûmatı kaydetmediklerinden iptida Evliya Çelebinin verdiği malûmata müracaat edelim:

Meydanın bir kenarını süsliyen caminin iç avlusunun haricinde üç

Avlu ve şadırvanın bugünkü görünüşü oldukça sadedir.

Yazan: Selim Nüzhet Gerçek

tarafı dükkân olan küçük bir meydan vardır. Fazla olarak burada bir «Darülyazife = imaret ve berdarı misafirin = tabhane» vardı ki, bunlar bugün umumi kütüphane ile dışı mektebinin bulunduğu binalardır. Caminin önündeki mezarlığın içinde de evvelce bugünkü harap hali nisbetinde mamur olan bir de ilköğretim mektebi mevcuttur.

Şimdi asıl meydana gelelim. Evliya Çelebi onu böylece tarif etmektedir:

«Bu haremden taşra bir azim meydan vardır. Sultan Beyazıt meydanı derler. Cevanibi erbaa dekâkini günâğünler ile müzeyyendir. Bir tarafında da sultan Beyazıtın yetmiş kubbe azime bir medresesi vardır.»

Bugün İnkılâp müzesi olan bu medresenin yetmiş kubbesi yoksa da Evliyanın onu olduğundan daha azametli farzetmesinin bir sebebi vardır. O da bu medrese müderrisliğinin şeyhülislâmlara meşrut bulunmasıdır. Burada ilk ders veren şeyhülislâm da Zenbilli Ali efendidir.

Ali efendiye Zenbilli lâkabr evinin penceresine astığı bir zenbilde toplanan dilekleri alarak halletmek itiyadında olmasından dolayı verilmiştir.

Meydanın Aksaray yolundaki Be-

yazıt hamamının da caminin diğer müstemilâtı ile bir kül teşkil ettiği düşünülecek olursa bu meydanın cidden azim olduğu anlaşılır.

Beyazıt meydanının eski şeklinin bir hususiyeti de şimdiki Üniversitenin bulunduğu mahalde kâin olan eski saraydır. Yazık ki, bu bina hakkında kârgir ve dört köşe olduğundan başka hemen hemen hiç bir malûmat yoktur.

Elimizdeki resimlerden birinde sarayı çerçevesiyen yüksek duvarlı avlunun ortasında görülen duvar harem, selâmlık ayrılığı olması melhuzdur. Sarayın yine bu resimde görülen damı azameti hakkında umumi bir fikir verecek mahiyettedir.

Sarayın o zamanki kapısının yeri bugünkü esas kapının yeridir. Fakat diğer bir resimde görüldüğü veçhile kapı büsbütün başkadır. Bu ikinci resimde göze çarpan bir hususiyet de camiye sonradan ilâve edilen şeyhülislâm Veliyüddin efendi kütüphanesinin görünüşüdür.

Evliya Çelebiye bakacak olursak burada zikredilecek en mühim şey «Abı hayatı sarayı atik» dir. Evliya Çelebi bu suyun Fatih zamanında veznedildiğini ve İstanbul sularının en hafifi ve hâmiri olduğunu ilâve ediyor. Evliya Çelebi bu su hakkın-

da bir de lejant kaydettikten sonra suyun her gün nasıl gümüş güğümlere doldurulduğunu anlatmakta, kilârcıbaşı ve dış sakanın padişaha içirecekleri suyu ne suretle aldıkları hakkında tafsilât da vermektedir.

İstanbul suları hakkında çok etraflı malûmat veren Aşır efendizade (Arkası 18 nci sayfada)

Cami avlusunun öğle saatlerindeki sakin bir manzarası.

BEYAZIT MEYDANI

(10 ncu sayfadan devam)

Hafif efendinin risalesinde bu suyun ismi geçmediğine bakılırsa unutulmuş olduğu hükmü verilebilir. Acaba bu su ne oldu? Bugün bilmem onu tekrar meydana çıkarmak kabilmemi?

Şimdi yine Beyazıt camisine ve yanındaki bugün yıkılmış bir binaya gelelim. Beyazıt camisi hakkında ilâve edeceğimiz mihrabının, büyük kubbесinin ve orta kapısının yazılarının arap harflerinin Türk büyüğü Şeyh Hamdullahın kaleminden çıkmış olduklarına işarettir.

Bugün yıkılmış bulunan binaya gelince, iki bakımdan değerli idi. İlk değeri İstanbulun en eski ahşap binası olmasıdır. Öyle ki, dört buçuk asır yaşadktan sonra ancak yıkıcıların kazmaları altında can verdi.

İkinci değeri de kavi bir ihtimale göre, Beyazıtın bu binayı Şeyh Hamdullah için yaptırmış olmasıdır. Koca hattat bu binada huzur içinde çalışmak imkânını bulmuş ve eşsiz yazılarının birçoğunu yazmıştı. Burası aynı zamanda bir hat mektebi mahiyetinde olduğundan şakirtler de bir taraftan onun derslerinden istifade ediyor ve bir taraftan da kâğıda müteallik sanatlarda melek kazanmak için onun kâğıdını mühürliyordu. İşte yıkılan binanın böylece manevî bir hüviyeti de vardır.

Bu binanın muhafaza ve tamir imkânları olup olmadığını bilmediğim için bu satırları bir telehhüften ziyade bir hakikati tesbit için yazıyorum.

Beyazıt meydanının güzelleşmesi-ne bakıp sevinmemek kabil mi? Yalnız Beyazıt meydanı güzelleşirken tabiatile camii ihmal doğru olmaz. Bugün caminin avlusundaki ayak izleriyle yenmiş mermerlerin değiştirilmekte olduğu görülüyor. Ümit edelim ki, bu yenilenme kubbeye kadar çıkar ve kubbenin etrafındaki çimento sıvanın çirkinliğini giderecek bir çare bulunur.

Vaktile okuduğum bir vesika hatırıma geldi. 1753 te camiyl tamir tasavvur edildiği zaman, Karamürsel naibine gönderilen bir hükümde deniliyordu ki: «Camii şerifin kubbesi tecdit için ot taşından iktiza eden ecnasın behemehal tedarikle bir saat mukaddem sefinelere vazolunup Asitanei aliyeme nakil ve tesyire ziyade ihtimam ve dikkat olunmak babında..»

İşte tamirler böyle dikkat ve ihtimam ile olursa makbul olur. Yoksa kurşunu kaldırıp çimento sıvamak mimarî bir âbidenin asaletine ancak bir suikast yapmış olur.

Beyazıt camii üstünde çalışmak istiyeeceklere düşen bir vazife de var: O da bu camii mimarını katiyetle tesbittir. Mimar Hayrettin mi? Mimar Kemalettin mi?

Selm Nüzhet Gerçek

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 0 0 2 2 6 0 0 6 *